

BUITEN

18^E JAARGANG N^O. 2.

ZATERDAG 12 JANUARI 1924.



*DE BOROBOEDOER.
EEN DER WEINIGE OVERGEBLEVEN POORTEN, MET DOORKIJK BOVEN DE TRAPPEN.
DE STIJLEN DEZER POORT MOET MEN ZICH LOODRECHT VOORSTELLEN.*



Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

IN DE DUISTERE RIMBA. UIT HET HOOGDUITSCH DOOR WILHELM VOLZ (2)	BLZ. 14
DE BOROBOEDOER, (II) DOOR THEORUETER, GEÏLL.	BLZ. 13, 16—20
OP DEN ATLANTISCHEN OCEAAN, NAAR HET DEENSCH VAN EJNAR MIKKELSEN	BLZ. 18
EEN TWEETAL PLEVIERTJES, DOOR J. VIJVERBERG, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 20 21
HET OUDE STADHUIS TE ARNHEM, DOOR J. S. V. V., GEÏLL.	BLZ. 21
DE BYLOKE TE GENT, DOOR RO VAN OVEN, GEÏLL.	22
HAVELTE EN ZIJN OMGEVING (SLOT), DOOR N., GEÏLL.	BLZ. 22—23
ONTVANGEN BOEKEN	BLZ. 22
DE GEHEIMZINNIGE DOOD VAN MR. SERLES, DOOR W. B. M. FERGUSON (2)	23
LAAN IN RIJPTOOI, ILLUSTRATIE	24
BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.	

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adreſſeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's. Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.



Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

IN DE DUISTERE RIMBA.

SUMATRA'S OERWOUD EN OERMENSCHEN.

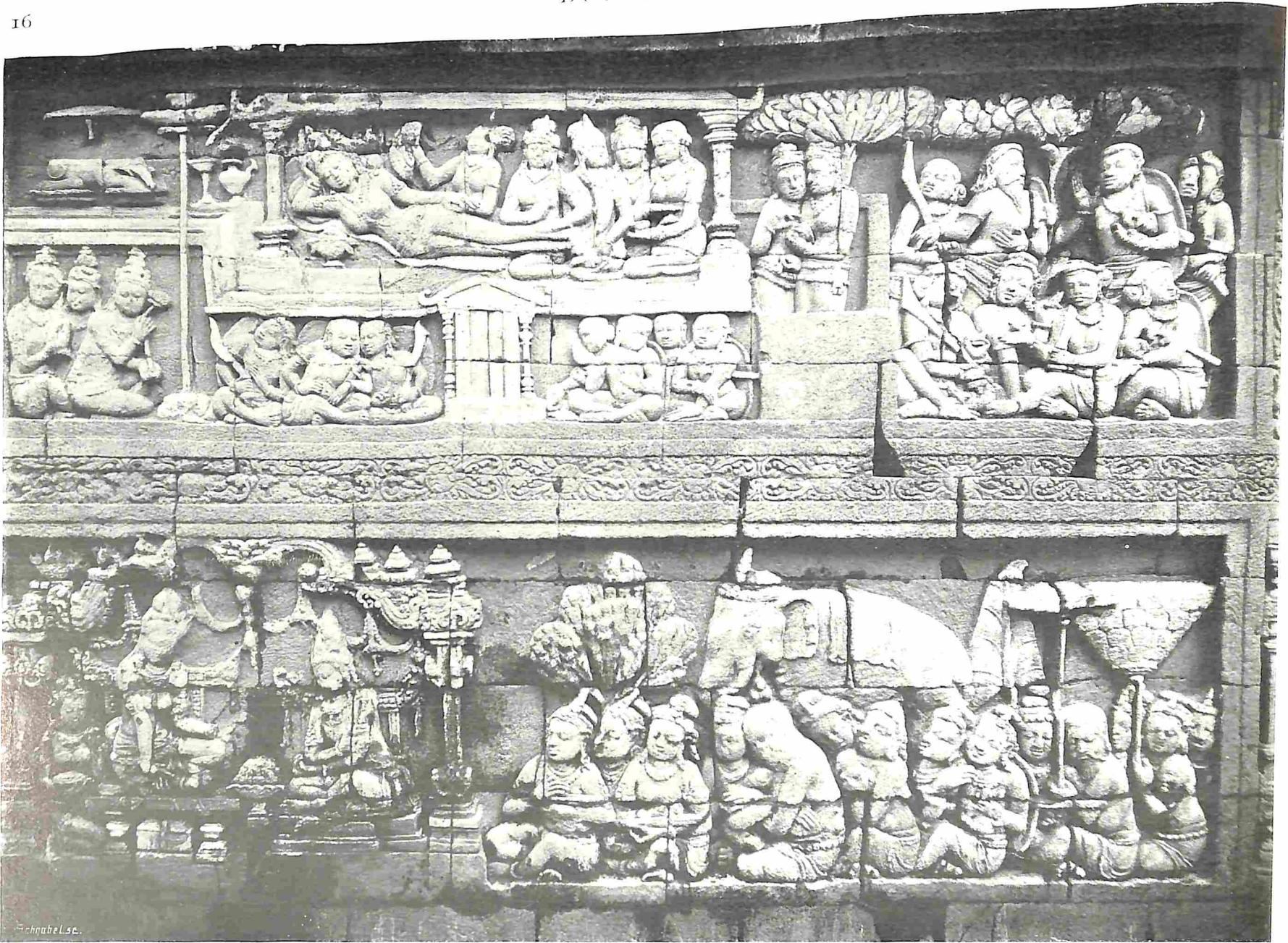
2) Uit het Hoogduitsch
DOOR WILHELM VOLZ.

DE inboorling, die zelf een materialist is, heeft er slechts zelden begrip van, dat men zich voor iets bijzonder kan inspannen, dat men de gemakken van het uiterlijke leven op kan geven, om innerlijke kennis op te doen; dat een innerlijk ondervinden en genieten duizendvoudig opweegt tegen alle mogelijke uitwendige gemakken, is iets waar zijn kinderlijk verstand het nut niet van kan inzien. Geen opwinding, geen haast, geen aandoening — want dat stoort alles maar het „senáng-zijn”; daarom hebben ook die godsdiensten, welke den gevoelskring, het innerlijk leven zoo regelen, dat een persoonlijke gedachtenkring en daarmee innerlijke opwinding en geestelijke strijd uitgeschakeld worden, veel meer ingang bij de inlanders, dan het Christendom, dat juist innerlijke zelfoefening verlangt. De Islam geeft alles over in handen van Allah: Allah geeft, en de geloovige Mahomedaan neemt alles uit zijn hand aan; apa bóleh búat! Wat zal men er aan doen! Ook het Brahmaïsme en het Boeddhisme, die eens zoo'n diep ingrijpenden invloed op de Maleische eilandenwereld hadden, hebben dezelfde gedachten grondslag; het Nirwana, het zonder iets te begeeren, zonder eenigen hartstocht in zich zelf opgaan, is toch nog het hoogste „senáng-zijn.” Senáng-zijn is alles. Eigenlijk berust ook de geheele gedachtenkring der heidensche inboorlingen op dezelfde grondgedachte: met welke middelen houd ik de geheele geestenwereld er van af om afgunstig in mijn leven in te grijpen en mijn „senáng-zijn” te storen? Willen wij eerlijk zijn, dar is datzelfde ook niet geheel vreemd aan den cultuurmens. Maar bevorderlijk voor de beschaving is het „senáng-zijn” niet, integendeel. Tijden van materialisme, zooals wij die tegenwoordig doormaken, zijn ook bij ons altijd tijden van geestelijken ondergang. Voor geestelijk hoogstaande menschen geldt het „senáng-zijn” niet als het

hoogste, en zoo kwam het mij reeds als een goed teeken voor, dat Djinal door den dood van zijn moeder zich slechts half senáng voelde, zoodat hij toch ook nog plaats over had voor het menselijke gevoel. De zielsgedachten van een inlander komt men niet licht te weten; reeds de verhouding van meester en ondergeschikte is een belachel en ook het rassenverschil. Er komt veel kijken eer men het vertrouwen van een inboorling zoo volkomen win, dat hij zijn innerlijkste denken trouwhartig voor u openlegt. Een maandenlang verblijf in de oerwouden werkt daar zonder twijfel wel gunstig op; men krijgt daar zoo dezelfde belangen, vooral als meester en bediende; beiden zijn er vreemd en daardoor meer op elkaar aangewezen; de eenzaamheid leidt er toe, dat men toch meer behoefte heeft, iets vertrouwelyker met elkaar te spreken. Zodoende heb ik menig diepen blik in het zieleleven van mijn bruinen begeleider kunnen werpen. Het zijn groote kinderen, althans in zooverre dat hun denken weinig ingewikkeld is; overigens zijn zij dikwijls zeer geraffineerd en onkinderlijk. ☞ Ik troostte Djinal zoo goed ik kon, en ik liet hem mij alles vertellen, en wij kwamen zodoende ook over zijn vrouw te spreken. „Ach, toewan”, zeide hij, „dat is heel wat anders, je ouders kan men niet ruilen, men heeft slechts die twee; maar een vrouw — ! Als ik maar een beetje geld heb, kan ik dadelijk een andere krijgen.” Een echte sceptikus. Het huwelijk, naar het Mahomedaansche recht, is in ieder geval heel iets anders dan bij ons. Het scheiden gaat ongelooflijk eenvoudig; de levenseischen in dat gelukkige klimaat zijn menigmaal met een paar centen per dag te bekostigen; de opvoeding der kinderen legt geen enkele moeilijkheid in den weg, zoo trouwen de menschen en gaan weer van elkaar af, om dan weer een nieuwe verbintenis aan te gaan; zoo had Djinal bijvoorbeeld op zijn twee en twintigste jaar reeds zijn zevende vrouw. Bij de gegoede inlanders, waar vermogenskwesties mee spreken, gaat dat natuurlijk anders, en ook is het anders bij de inboorlingen uit de binnenlanden, die nog niet met anderen in aanraking zijn gekomen. In het drukke verkeersleven aan de kust, waar de meest heterogene beschavingsinvloeden op elkander stooten, Europeesche, Indische, Arabische, Chineesche met de Maleische, waar de eene opvatting dat veroorlooft, wat de andere streng verbiedt, daar is het geloof aan het wankelen gebracht en zijn de begrippen lauw geworden, en heeft men uit alles het gemakkelijkste gekozen — senáng! ☞ Eindelijk was alles klaar, de boot gereed, alles gepakt en in de boot geladen. Den volgenden morgen om 7 uur zouden wij er vandoor gaan; nog één nacht in een bed geslapen, dat was het eenige beschavingsgenot, dat Palembang mij bieden kon — en dan den Rimba in, weg van alle Westersche beschaving, om daar, met inboorlingen als eenige begeleiders, bij inboorlingen te leven; om maandenlang slechts Maleisch te hooren, Maleisch te spreken, ja zeker ook in het Maleisch te denken. ☞ Het was een frissche, heldere morgen toen de boot, vrijwel precies op tijd, van wal stak. Op zulke oogenblikken merkt men eerst recht hoeveel goeds het laatste uitvloeiſel der beschaving nog bieden kan: de bakker had op zich laten wachten en ademloos kwam Djinal met een enorm pak met brooden aan. Hoopen verschillende vruchten waren opgestapeld in een hoek onder mijn zonnedak; daar achter lag, gewikkeld in een vuil, bloedig courantenpapier, een stuk rundvleesch, waar omheen de vliegen zoemden, dat Dullah nog gauw bij den slager was gaan halen; een dozijn wijn- en bierflesschen staken hun halzen uit een mand, daarbij lagen een paar glazen, een pak couranten, die de postboot gisteren nog gebracht had, een paar boeken voor tijdverdrijf op den langen tocht — en dan was dit alles voor maandenlang voorbij. ☞ Op de rivier was alles in vollen gang, honderden en nog eens honderden groote en kleine vaartuigen en booten warrelden door elkander in de breede straten tusschen de in het water gebouwde paalwoningen en op groote houtvloten drijvende stadswijken. Het leven en de bedrijvigheid van dit Maleische Venetië biedt een bonten aanblik; het geheele verkeer speelt zich op het water af; hoogbeladen prauwen komen met moeite voort, daartusschen schuiven, die naar de markt gaan of van de markt komen, beladen met de vele artikelen voor het dagelijksche leven. Onderweg wordt nog met veel geschreeuw handel gedreven; hier een paar krijschende en snaterende Chineezen, daar vol waardigheid, met den tulband op, een arabische Hadji; vrouwen en kinderen; inboorlingen uit het binnenland; handig bestuurde kleine kano's daartusschen door — overal geschreeuw en

gekrijsch, plassende roeiriemen en het kabbelend ruischen der troebele rivier. Er is genoeg, ja meer dan genoeg te zien. Langzaam werkt onze boot er zich doorheen; nieuwsgierige vragen worden den roeiers toegeroepen, hier en daar wordt een groot gewisseld. Gauw wordt er nog het een en ander gekocht, een paar visschen, een ananas. Eindelijk wordt het stiller, en nog slechts uit de verte klinkt het lawaai van het drukke handelsverkeer tot ons door; op de breede rivier merkt men daar minder van. Wij varen dicht langs den oever voort; langzamerhand verandert het tooneel. De hutten staan verder uit elkaar, daartusschen liggen groote boomgaarden en groene velden — de hoofdweg loopt langs de rivier, en tot ver in 't verschiep nemen de katoenboomen met hun eigenaardige, lange, schaars van bladeren voorziene loodrechte takken, de voornaamste plaats in. De zon stijgt en brandt meedoogenloos op de spiegelende watervlakte; onder het palmenstroodak heerscht een verzengende hitte, niettegenstaande de frissche koelte van het water; het zweet gutst den roeiers in stroomen van het voorhoofd, zij zitten daar halfnaakt, hun donkerbruin gebrande lichamen zijn nat van het zweet. Slechts een paar van hen roeien en trekken langzaam de zware riemen door het water, terwijl de anderen uitrusten, praten, zich een stroosigaret draaien of stil zitten te dommelen. Zoo glijden wij lui door de middaghitte voort; ook de natuur schijnt te slapen. In een dun nachtpak, met een vochtige huid, lig ik droomend op mijn veldbed, te lui om te lezen. Van tijd tot tijd dommel ik in, om na een korte, onrustige sluimering, badend in het zweet, weer wakker te worden, om dan opnieuw in te dommelen. De kleeren kleven mij aan het lijf; geen tochtje brengt eenige verkwikking aan; uitgeput, zonder lust om iets uit te voeren, onbekwaam om te denken, lig ik daar onder den zwaren druk van de verlamme hitte. De tijd verloopt langzaam, de schaduwen worden weer langer, en zorgzaam trachten de roeiers steeds den schaduwrijken oever te houden. De avond brengt koelte, en zwijgend roeien zij in het donker voort. ☼ De volgende en ook de daaropvolgende dag biedt weinig afwisseling, maar dan verandert langzamerhand het tooneel. Wel vertoont zich reeds hier en daar een stuk bosch of oerwoud, maar het bebouwde land heeft nog den boventoon. Langzamerhand komen wij echter in het onontgonnen gebied; de dorpen worden zeldzamer, eenzame streken, zelfs grasland, vertoonen zich meer en meer aan het oog; de rivier wordt smaller, hoe statig zij ook nog is. Het oerwoud wordt steeds breder en wilder, zelden vertoont zich meer een dorpje aan den oever, zelden komt ons nog een boot tegen — eenzaam en alleen gaat onze boot haar weg. ☼ Als enorme coulissen strekt het maagdelijk oerwoud met zijn oneindig doolhof van torenhooge boomen zich langs den oever uit — doodsche stilte alom, slechts verbroken door het regelmatig geplas der roeiriemen. Het eigenaardige tooneel houdt de opmerkzaamheid gespannen; reusachtige muren van groen aan beide oevers; majestueus stapelt zich het loofwerk tot een enorme hoogte op en over elkander; de eene kruin boven de andere kruin, alles omslingerd en saamgegroeid met een gewirwar van lianen en slingerplanten, zoodat er bijna geen plaatsje vrij is; het geweldige bladerdak strekt zich hoog naar boven en ofschoon de rivier mooi breed is, vaart men nauw-ingesloten als het ware door een nauwe steeg met hooge huizen; van de lucht daarboven is slechts een smalle streep te zien, zooveel als de reusachtige kronen, die elkander bijna raken, dit nog toelaten. Maar afwisseling is er genoeg, wanneer men dat gewirwar van boomen goed bekijkt. Daar staat een groote vijgeboom aan den oever, een reus, gedragen door een oneindig aantal naar boven groeiende wortels, die pas boven den grond een reusachtigen stam vormen; daarnaast sierlijke palmen op buigzame stammen; hier eiken met vreemdsoortige bladeren, ginds weer breede kronen met bladeren zoo groot als borden; daartusschen slanke, vriendelijk buigende bamboezen. Doodse oerwoudreuzen, die nog staande gehouden worden door slingerende woekerplanten en van onder tot boven bedekt zijn met een bontkleurig tapijt van plantaardige parasieten van de prachtigste vormen. Van den grond tot aan den hoogsten top is alles dicht begroeid. Een oneindige voortdurende afwisseling, geen een boom lijkt op den ander; geen stam is hetzelfde; teere, fijne vormen en grove; middelmatige, smalle en breede; reuzen en dwergen naast elkander, door elkander, boven elkander — het maakt een betooverenden, verbijsterenden indruk. En toch is alles één; een reusachtige

groene muur van bladeren. Maar de kleuren ontbreken, alles is groen, waar men ook kijkt, alles is groen, groen. Wel bloeit er hier en daar een boom met mooie roode bloesems; verderop is weer een witte bloesemmassa te zien; kijkt men goed dan ontdekt men hier en daar een prachtig gekleurde orchidee — maar dat alles verliest zich in het geheel; het neemt een onbelangrijke plaats in; alles is groen — groen. Het is een verbazend genot, al zacht voortglijdend het oog op al deze fijne verscheidenheden te doen rusten, de voortdurende afwisseling gade te slaan. Leven en dood door elkander; daar waar een reus neergestort is, groeit het groen ernaast des te weelderiger als 't ware om het gat te stoppen; zijn dood geeft nieuw leven aan zijn buurman; neergeveld ligt hij daar in het water en duizenderlei plantensoorten ontspruiten uit den vermolden stam en breiden een bladerdak over de watervlakte uit. Ginds ondermijnt de rivier den oever, en ten doode gedoemd, hellen machtige stammen naar het water over; hoe lang nog zullen zij, door het verzwelgende, troebele water bespoeld, den laatsten strijd strijden, om daarna te bezwijken en te sterven, zooals gindsche machtige stam, die daar halfverborgen onder het water ligt, een gevaar voor de geen kwaad vermoedende boot. Daar doet een kraken en breken, een ruischen en splijten, een gesmoorde knetterende donderslag ons opspringen en omkijken, maar er heerscht rondom ons alweer rust en stilte — een reeds doode boomreus is ter aarde gestort en heeft in zijn val een groot gat in het oerwoud geslagen; het scheen heel dicht in onze nabijheid te zijn, doch niet de minste beweging toont ons aan waar het is. Het is alweer voorbij. De stille verwoede strijd gaat door. Wij vermoeden het, wij voelen het, maar uiterlijk ademt alles rust en vrede. ☼ Wat zien wij dan ook eigenlijk? Niets. Niets dan een groene muur. Binnen in het oerwoud dringt geen blik door, slechts een paar passen en een ondoordringbare bladermassa belet het uitzicht; tevergeefs zoekt het oog een gaatje te bespeuren, waardoor het heen kan kijken. Een dichte groene sluier bedekt de verborgenheden van den Rimba. Wij worden eenigszins ontgoocheld; wij zijn in 't geheel niet in het oerwoud; afgunstig houdt het ons tegen. Groene muren omsluiten ons — eenzaam zijn wij op de smalle waterstreep, die zich door het onmetelijke oerwoud heenslingert. ☼ Maar het houdt ons niet alleen tegen, het houdt ons ook gevangen — onder groene schaduwen varen wij voort, groene dammen omzoomen den oever. En de zon? Hoog boven in de toppen der boomen speelt haar schitterend licht, en heel in de hoogte tusschen de vooruitstekende boomkruinen komt de heete blauwe hemel te voorschijn; hoog naar boven moeten wij kijken, om de smalle heldere streep van het vroolijke licht te zien. Wij zijn gevangen, gevangen van het oerwoud; ingesloten tusschen hooge kerker muren. ☼ De zon bereikt haar toppunt en schijnt nu ook met een verzengenden gloed op onze gevangenis neer; de vochtige zwoelte wordt haast ondragelijk. Met loome slagen doen de roeiers de boot vooruitkomen en het zachte geplas der riemen is het eenige geruisch in het uitgestrekte woud. De dierenwereld slaapt — een groote witgevekte vlinder zweeft als een door een luchtstroom voortgedreven blad papier hoog boven de boot. Ginds zitten op een schaduwrijken tak een paar apen; onbewegelijk stil hangen de staarten naar beneden, als franjes aan den tak. Snaterend en krijschend springen zij bij het naderen van de boot naar omlaag en zijn met een paar sprongen in het geboomte verdwenen. Weer heerscht er stilte — een stilte, die door het kortstondige gekrijsch nog te meer opvalt. De hitte drukt zwaar op de natuur. Overal diep stilzwijgen. Slaperig glijden onze oogen langs den oever. In gloeiende kleurenpracht scheert een ijsvogel over het weerspiegelende water. Langzaam gaat de tijd voorbij. Een tak drijft langzaam in het water voort, het oog volgt hem, nu komt hij bij een vooruitspringende bocht van den stroom — even draait hij in een kring rond en neemt een andere richting. ☼ Ontelbare bochten maakt de rivier, en telkens heeft het oog iets anders te aanschouwen; iedere bocht opent weer nieuwe indrukwekkende schoonheden; nieuwe oerwoudcoulissen stapelen zich hemelhoog voor het oog op. Daar waar de stroom tegen den oever slaat, is deze ondermijnd, en geweldige takken overdekken het water, daar tegenover is de oever vlakker, en breed strekt zich een moerassig kreupelbosch uit; lage moeraspalmen, overal afwisseling, een verwarrende rijkdom van vormen. Tooneelen van de heerlijkste op zich zelf staande schoonheid. (Wordt vervolgd).



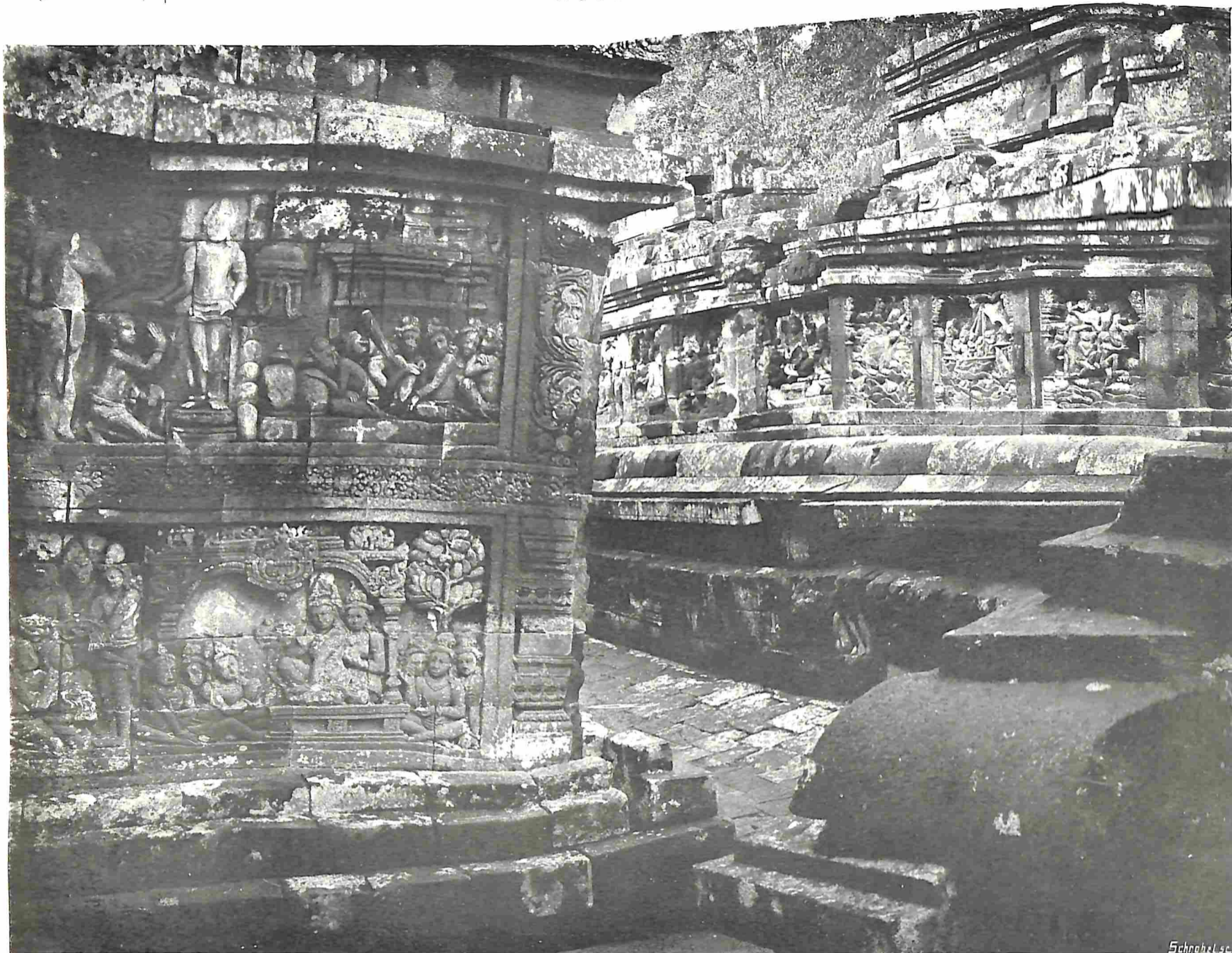
EEN DER DUBBELE RELIEFS OP DE EERSTE GALERIJ.

DE BOROBOEDOER.

II

DE zinnebeeldige beteekenis van het geheel, die het onderstuk vierkant deed worden, met naar de vier windstreken gekeerde gevels, terwijl, hooger komende, de *ronde* vorm gekozen werd, als symbool van de verscheidenheid van het aardse en vergankelijke naar de eenheid van het hogere — zelfs deze zinnebeeldige achtergrond mocht toch niet leiden tot een kunstzinnig conflict van zoo groote beteekenis. Het is immers juist de groote, diepere waarde in den waren kunstenaar dat hij dergelijke motieven, gegevens of symbolen tot een kunstvorm van groote volmaking en nieuwe schoonheid weet te herscheppen. En hierin zijn de bouwmeesters van deze ronde terrassen niet geslaagd. De in groote cirkels geplaatste dagobs, zonder de minste afwisseling, in zulke groote afmetingen, wekken een gevoel van een-tonigheid, van onbevredigdheid op. ☒ Qua symbool mogen deze dagobs, die een uitbeelding beoogen van den bedelnap en -staf van Boeddha, van groote beteekenis zijn, als architectonische vorm zijn zij de zwakke zijde van dit monument; evenmin is het den bouwmeester gelukt dezen vorm te benutten en te rangschikken, zooals dat in zoo menig andere tempel der Boeddhisten wel 't geval is — dat een bevredigend, ja, een schoon resultaat verkregen werd. ☒ Wat ook bevreemdigt wekt, is het feit dat, zoo gauw men het groote terras met de in cirkels geplaatste dagobs bereikt, men geen beeldhouwwerk meer ziet, behalve een bladrand als lotuskussen onder aan de dagobs en een geornamenteerde lijst om de groote dagob. Zoo fantastisch, weelderig en overvloedig het vierkante deel met de galerijen met beeldhouwwerk is versierd, zoo absoluut zijn de ronde terrassen daarvan verstoken. Het is alsof men plotseling een geheel andere geest ontwaart; wel zijn de dagobs met even groote zorg

uitgevoerd als het overige werk, maar het is van een nuchterheid die aan fabrieks-producten uit onzen tijd doet denken, vergeleken bij het te voren geziene. ☒ Om deze bedoeling te verduidelijken geven wij op blz. 18 een afbeelding van een klein tempeltje. Tjandi Pawon, op een half uur loopens van de Boroboedoer midden in 'n bosch gelegen, dat gerestaureerd is en ook 'n bekroning heeft van dagobs, welke hier echter tot een betere beëindiging verwerkt zijn. Maar nog veel mooiere oplossingen hiervan gaven grootere tempels, zooals we uit de reconstructie-teekeningen der Tjandi's Kalasan en Sewoe, beiden te Prambanan, kunnen zien, waar bekroningen van den vierkanten onderbouw zijn verkregen door verscheidene lagen van nissen, dagobs en beelden tot geniale wijze te verwerken en de overgang van vierkant tot rond door een achthoek is opgelost. Hier zijn de dagobs dankbaar aanvaard als versierings-motieven, zonder aan het symbool daarvan afbreuk te doen. ☒ Tijdens mijn verblijf bij de Boroboedoer was ik in de gelegenheid tot bovenstaande overdenkingen te komen en kwam meermalen de gedachte in mij op, hoeveel mooier en een meer harmonisch geheel het monument zou wezen als op den prachtigen onderbouw een daarbij passend bovendeel stond. En in de kalme avondstaarde naar het stille silhouet van 't machtige geheel, kwam eenmaal een visioen voor mij op van een anderen bovendeel. Het verheven, krachtige en toch lijk-rythmische van den kolossalen onderbouw wekte muzikale herinneringen in mij op — er is een nauw verband tusschen bouwkunst en muziek — de forsche, stoere, horizontale lijnen van het als basement bedoelde bouwwerk; de krachtige profilering der vele lijstwerken tot bescherming en bekroning der reliëfs, verlevendigd door de vele verticale lijnen en motieven van nissen met beelden, voorsprongen, poorten, pilasters en andere



GEZICHT IN EEN DER HOEKEN OP DE EERSTE GALERIJ.

geledingen — heel dit machtige onderstuk scheen mij een inleiding tot een nog verhevener bovenbouw; het werkte door zijn tintelend, levenwekkend rythme, zijn machtig, overweldigend tempo, en fijne melodieën, als een ouverture tot eene daarmee in harmonie zijnd oratorium of symphonie, met orkest, soli en koorzang, als Beethovens negende. En te midden van een tintelend scherzo, een levenwekkend allegro, een wijsgeerig adagio en 'n machtige finale, al welke ideeën en gevoelens in dit monument tot uitbeelding worden gebracht, pianissimo of forto gespeeld door orkest en koorzang, rees daar als een indrukwekkend kwartet van reine engelenstemmen, een kleine tempelgroep omhoog. In de vier hoeken kleine, lage tempeltjes en in 't midden op een verhevenheid een grootere tempel, waarvoor de reconstructie der Tjandi-Kalasan het model leverde. ☼ Vier trappen leidden door breede gangen naar dezen middentempel, de eigenlijke Stoepa, de gangen geflankeerd door rijen Boeddha-beelden ter weerszijden; het bovenste terras, van waaruit de hoofdtempel oprees, was met prachtige balustraden afgesloten, waar in het midden nog eenmaal zulk een fijne, karakteristieke poort, doch nu kleiner en meer à jour bewerkt, het geheel volmaakte, als 'n resumé van verheven orde van al het te voren geziene. ☼ Temidden der vele, dikwijls min of meer droomerige, nevelige indrukken, die muzikale ontroeringen mij brachten, rees dit beeld helder en klaar voor mijn geest op en leek 't mij toe dat dit een waardiger finale kon wezen dan de monotone kransen met de te vele gelijkvormige dagobs, die als in een reusachtigen draaimolen voor mij rondwentelden en grooten afbreuk deden aan de verheffing, door 't indrukwekkende onderstuk gebracht. Een zoodanige bovenbouw, als hier beschreven, zou mijns inziens een betere bekroning vormen van den betekenisvollen plattegrond, het kwadraat met zijn voorsprongen, die er op wijzen dat in het midden van iedere zijde, juist door het naar voren springen de aandacht geleid wordt naar een bepaald hoofdpunt. En de vorm van de laatste galerij, een twaalfhoek,

of een grieksch kruis met ingevulde hoeken, is als aangewezen voor de plaatsing van vier hoekgebouwtjes met in 't midden een hoofdgebouw. De Tjandi Kalasan vormt als 't ware een crescendo voor de groote dagob, de stoepa, als opperste heiligdom. Nu vormt de twaalfhoekige vorm van het plateau met zijn laatste nissen met beelden, geen inleiding tot de wijde kransen met dagobs, of liever, passen deze kransen slecht bij den vorm van het onderstuk. Men voelt, de trappen opgaande, onder de indrukwekkende poorten, dat men, boven komende, iets verlangt als de „clou” van dit machtig streven, een tot enthousiasme, tot eerbied dwingend centrum, een tot bidden stemmende ruimte, een bekroning, een climax van heel dit goddelijk crescendo. ☼ En dit zou bereikt kunnen zijn in een overdekte, mysterieuse ruimte, in een stemmigen schemer, een tot overpeinzen dwingend interieur waar men, afgesloten van de helle tropische belichting, tot mijmeren gestemd werd. Zooals dit b.v. in de naburige Men doet met haar prachtige beelden het geval is. De grootste betekenis van eenig gebouw, ja, het wezen der bouwkunst, is immers niet de gevel, het uitwendige, hoe mooi dit ook zijn moge; maar het wezen, datgene wat eenig bouwwerk tot een heiligdom stempelt is toch het interieur, de ruimte-omsluiting, waarom het bouwen immers begonnen is en waaraan het dus zijn diepere betekenis dankt. En dit afgeslotene, wat juist voor den Boeddhist, wiens volmaking het Nirwana beteekent, het symbool zou zijn, was m.i. beter bereikt in een zoodanig geschetste tempelgroep, een kwartet, te midden waarvan de Verlosser, de Boeddha, in een waardig mausoleum als opperste solist zou zetelen, om nog even in muziekspraak te blijven, dan dit nu het geval is met de groote, geheel gesloten dagob. Ziet men onder de 72 andere dagobs de daar geplaatste beelden, de grootste dagob vertoont niets dat ons aan hare bestemming doet denken. Zij is geheel gesloten; rondom loopend ziet men niets, dat ons doet vermoeden dat hierin de grafkelder is met een groot en een klein vertrek, waarin vermoedelijk

de urn met asch en een beeld gestaan hebben, maar die nu geheel ledig zijn. ☼ De beteekenis, die nu wordt gegeven aan de plaats der Boeddhabeelden op de vier galerijen, die, hoewel in nissen gezeten, toch nog vrij de wereld in staren, terwijl, hooger, deze beelden onder de à jour bewerkte dagobs zijn geplaatst, als meer afgezonderd van de wereld, en eindelijk, geheel teruggetrokken, er één beeld in de groote, geheel gesloten dagob zou geweest zijn, dit moge een symbolischen zin hebben; wat dit laatste betreft komt het ons voor dat een opperste heiligdom voor den Boeddha er bereikt zou zijn in een zinnebeeldig gebouw, hoog boven alle wereldsche gebeurtenissen verheven en met afgesloten bewaarplaats voor de urn, dan in dezen boven op het monument geplaatsten grafkelder, wat toch eigenlijk deze groote dagob is. ☼ De plechtige atmosfeer die geheel deze monumentaliteit omgeeft, de prachtige ligging te midden van het mooie Menoreh-gebergte — de Boeddhisten bouwden hun tempels en stoepa's bij voorkeur te midden der mooiste natuur en veelal op een heuvel om dichter bij den hemel te zijn gedurende hun afzondering in gebed, — de heerlijke eenzaamheid gedurende mijn verblijf ter plaatse, dit alles bezorgde mij de schoonste oogenblikken, waarin bovengemelde overpeinzingen tot mij kwamen. ☼ Op een dier stille avonden las ik hoe Henri Borel in de binnenlanden

van Borneo eens getroffen werd door het luisteren naar een gramofoon! welk instrument hij zich nooit als ontroerend of zelfs dragelijk, had voorgesteld. En ook ik verkeerde in dien waan, totdat ik kort daarop getroffen werd door de machtige stem van Caruso, die, na zijn dood, nog tot mij sprak. Het was het Largo van Händel, dat ik hoorde en onder 't luisteren, of liever, onder het tot mij doordringen daarvan, werd mij boven beschreven visioen van dezen bovenbouw van de Boroboeoer eensklaps duidelijk voor den geest getooverd. En toen ik den volgenden dag, op één dier klare ochtenden, het naburige gebergte beklommen van vrij groote hoogte de omgeving overzag en het monument in de diepte zag liggen, kostte het mij heel weinig inspanning om mijn verbeeldingskracht te hulp te roepen en het geheel aldus voltooid voor oogen te krijgen. ☼ 't Is een zuivere harmonie,

een in 't gewone leven ongekend gevoel van groote eenheid en intenser schoonheid, die de muziek in mij oproept. In zulke momenten — het zijn er slechts weinige — wordt alles fijner, mystieker, devoter. 't Is me dan alsof de verborgen beteekenis van eenig natuurtafereel of kunstwerk, het geheime verlangen harer scheppers, mij duidelijker wordt gemaakt; alsof de altijd onvolmaakte poging des menschen om zijn ideaal te ontsluiten of te benaderen, in eens verandert in een tot heden ongekende volmaaktheid; alsof de groote Kracht, die ons menschen inspireert en tot arbeiden voert, getoond wordt in een heilig licht en mij de verborgenheden geopenbaard worden. Zulke hevig ontroerende oogenblikken — zij duren zeer kort en 't kost mij moeite de ondergane emotie onder woorden te brengen — maakte ik door onder het kluisteren naar Händels compositie, weergegeven door Caruso's machtig geluid. ☼ Dan treft mij, immer en immer weer, de groote overeenkomst tusschen bouwkunst en muziek; dezelfde geheimzinnige schoonheid van proportie en rythmiek in de bouwkunst vinden wij ook in muziek, hier in klanken, daar in vorm en kleur. Datzelfde wat wij in de muziek aanvoelen komende tot ons uit het verborgene, als werd er uit ongekende landen een sluier voor ons opgelicht, dat treft ons ook in de bouwkunst. „De bouwkunst alleen vermag als de muziek te verheffen, te bevredigen, te troosten; — de muziek maakt het onhoorbare hoorbaar, de bouwkunst het onzichtbare

zichtbaar; vandaar dat de teonkunstenaar en de bouw-kunstenaar zijn de meest cosmische van alle kunstenaars, want zij beiden herscheppen niet de natuur zelf, zooals schilder en beeldhouwer, maar zij scheppen een kunstwerk uit het niet-zijnde, zij styleeren een tijdelijkheid in de oneindigheid”, zegt Berlage. En dit scheppen uit het niet-zijnde stempelt de muziek en de bouwkunst tot de meest oorspronkelijke kunsten; zij verheffen ons boven het aardsche leven brengen ons in ongekende, hogere sferen. Wij weten dat dit ten opzichte der muziek zeer zeker het geval is, doch ook voor de bouwkunst geldt dit evenzeer. Dit stempelt ware bouwkunst juist tot die hooge kunst. Muziek en bouwkunst hebben beiden geen „model” nodig, zij „herschep- pen niet de natuur, maar zij scheppen zelf.” Juist dan staan deze kunsten het hoogst als zij oorspronkelijk zijn, als zij ons het symbool zijn van het reine, het ware, het goddelijke. Dan mogen zij motieven, vormen of gebeurtenissen gebruiken of toepassen uit ons leven, uit de historie of louter verbeelding geven — nimmer geven zij copie, realiteit. Als de muziek de taal der vogelen, het brullen der dieren, het bulderen van een orkaan zal nabootsen, is zij even decadent als de bouwkunst, die een diervorm, een berg, een rots of schip tracht na te bootsen in eenig bouwsel — wat heden ten dage werkelijk gebeurt, of het materielele gebeuren van ons tijdvak tracht af te spiegelen in gebouwen of straten. ☼ Een journalist, een illustrator moge de nuchtere werkelijkheid, de naakte feiten uit het dagelijksch leven vastleggen, de dichter, de componist of de bouwmeester staan op hooger plan: niet het tijdelijke, maar het oneindige trachten zij te benaderen of te symboliseren. ☼ Dat is het wat ons in ware kunstwerken treft, ons ontroert, ons in extase brengt. Het ons één voelen met het universum, ons deel weten van het groote geheel, waarin wij allen onze plaats te vervullen hebben. Zulk een ontroering, die wij ondergaan bij het zien van een gothische kathedraal, treft ons ook bij het zien van de Boroboeoer. ☼ „De symbolische kunst vindt haar volledigste consequentie in de architectuur; deze is niet in de eerste plaats een schepping van het individu, maar zij is de schepping van 'n menscheid. Elke monumentale geestesdaad is een *collectieve* geestes-



DE TJANDI PAWON, EEN HALF UUR LOOPEN VAN DEN BOROBOEDOER VERWIJDERD.

daad. Religie beteekent niet een particulier geloofje, zij is het geloof der gemeente. ☼ Hoe sterker de geloofsmacht der menschen is, des te langer zal zij hen richten en des te verhevener zal de menscheid zich opheffen aan haar droom. Dan ontstaat die prachtige traditie, welke levend werkt in het menschelijk hart; traditie van wijsheid, traditie van schoonheid, traditie van moraal”. (Symboliek der kunst, Just Havelaar.) Wij voelen het; dezelfde eeuwen-oude geloofskracht die de middeleeuwsche kathedralen tot stand bracht, was ook aanwezig bij de stichters van dit groote Boeddhamonument. Alleen dan „wanneer het gemeenschappelijk cultuurleven zich in een aangehouden geestesspanning opstuwte naar den hoogen droom van één samenvattend „*wereld-* begrip” kan zulk een kunstwerk ontstaan.

(Slot volgt).

THEO RUFER.

Op den Atlantischen Oceaen.

BESCHUTTHANDEL OP ZEE.

J A inderdaad, het gebeurde buiten het rechtsgebied van het land, daarginds, waar men het niet al te nauw neemt met koopmansmoraal en eer, want het was op een kleine vijftienhonderd zeemijlen afstands van het dichtstbijzijnde land, en dat waren nog de Azoren, zoodat we den afstand nog wel kunnen verdubbelen en zeggen,



Foto G. Britt.

DE BOROBOEDOER. EEN DER DUBBELE RELIEFS OP DE EERSTE GALERIJ.

dat we op ongeveer drieduizend mijl van de naaste kust waren, want als men op den Oceaan rondzwerft van het eene eind van de aarde naar het andere, dan houdt men werkelijk geen rekening met zoo'n kleinigheid als de Azoren. Het was stil weer, zoo stil, dat er geen rimpeltje op het water te zien was, dat met lange, rustige bewegingen op en neer ging. Het eenige, wat een teken van leven gaf, waren de zeilen, die groote lappen, die van de eene ra naar de andere en van het dek af tot een flink eind de lucht in uitgespannen waren en tegen den mast en het want bungelden, uitgezet om de zwakste windzuchtjes op te vangen. Zij waren ongeduldig, die zeilen, zij trokken aan de schooten, zoodat die knarrend en jammerlijk piepend heen en weer gleden in de gaten, zij sloegen tegen de masten, en als er een zwaar deinende golf onder het schip kwam, het optilde en het deed overhellen, werd het eerst recht ernst. ☒ Boem, boem! dreunde het, en een diep en hol geluid klonk over het water, als de benedenzeilen tegen den mast sloegen — pats! scherp en kort, dat was het marszeil, en pats, pats, ik doe ook mee, klonk het met gedempte stem van de bramzeilen — ja, het was een fraai concert, het klonk als een heele batterij — en zelfs de touwen droegen hun aandeel bij met kleine, scherpe slagen — kom, laat ons trekken, kom, zet uit, kom, laat ons voortvliegen over den Oceaan, vooruit, op huis aan! ☒ Ja, de zeilen hadden energie en kracht genoeg — zij toonden te veel levenskracht, want hun slaan tegen den mast en het want stoorde in hun rust de zeelieden, die half naakt, door de warmte en de drukkende lucht bevangen, een schuilplaats tegen de stralen van de zon gezocht hadden en waar ze maar een plaatsje konden vinden, zich neergelegd hadden om te slapen; maar dat gelukte niet: door het voortdurende geklepper en slaan konden wij niet goed en rustig slapen. ☒ Hè, wat een ellendige dingen, die zeilen! maar het was te warm om heel boos te worden — of ten minste om het lang achtereen

te blijven, wij wisselden elkaar dus af in het boos worden en vloeken over het lawaai, dat de zeilen meenden te moeten maken, alleen om zich gewichtig voor te doen, alleen om te kunnen toonen, dat zij zich wakker konden houden, terwijl alle anderen sliepen. Want op het achterdek sliep de kapitein rustig en zorgeloos — hij kon immers slapen — iets meer naar voren, maar ook op het achterdek — aan boord immers wordt streng aan de waardigheid vastgehouden — zat de stuurman te knikkebollen, nog meer naar voren, maar op het hoofddek, had de tweede stuurman zich op een luik ter ruste gelegd, — hij had een touw in de hand, hij leek nog vlijtig, maar snurkte toch luid, en heelemaal vooraan, op de plecht, lag de geheele overige bemanning, wij gaven ons niet den schijn van iets uit te voeren, wij hadden geen stand op te houden, en als onze meerderen hun hogere positie vergeten hadden in den slaap, dan konden wij met een gerust hart ons aan niets storen. Dat deden wij volgens alle regelen van de kunst, wij lagen te soezen, scholden, als het spektakel daarboven ons te erg werd, maar sliepen toch het grootste gedeelte van den tijd, en droomden — o zoo heerlijk, van stevigen gunstigen wind, van vuurtorens aan alle kanten, van land — het doel van de reis — in zicht, van den eersten avond aan den wal. Het was alles even vredig en aangenaam, maar toen — ja, toen werden we gewekt, door het geschreeuw van een van de mannen, die toevallig wakker was; wij sprongen op, waren ineens springlevend, vlogen naar voren en tuurden uit over de effen zee. ☒ De slaap was vergeten, want daarginds in het Zuiden ver, ver weg, kwam — of neen, er kwam nog niets aan, laat ons niet op de gebeurtenissen vooruitloopen, maar laat ons beginnen bij den oorsprong van alle kwaad, laat ons twee maanden teruggaan, terwijl we tevens een sprong van een zes of zeventienduizend mijl terug doen — een paar duizend meer of minder komt er niet zoo nauw op aan, en laat ons in het ruim kijken.

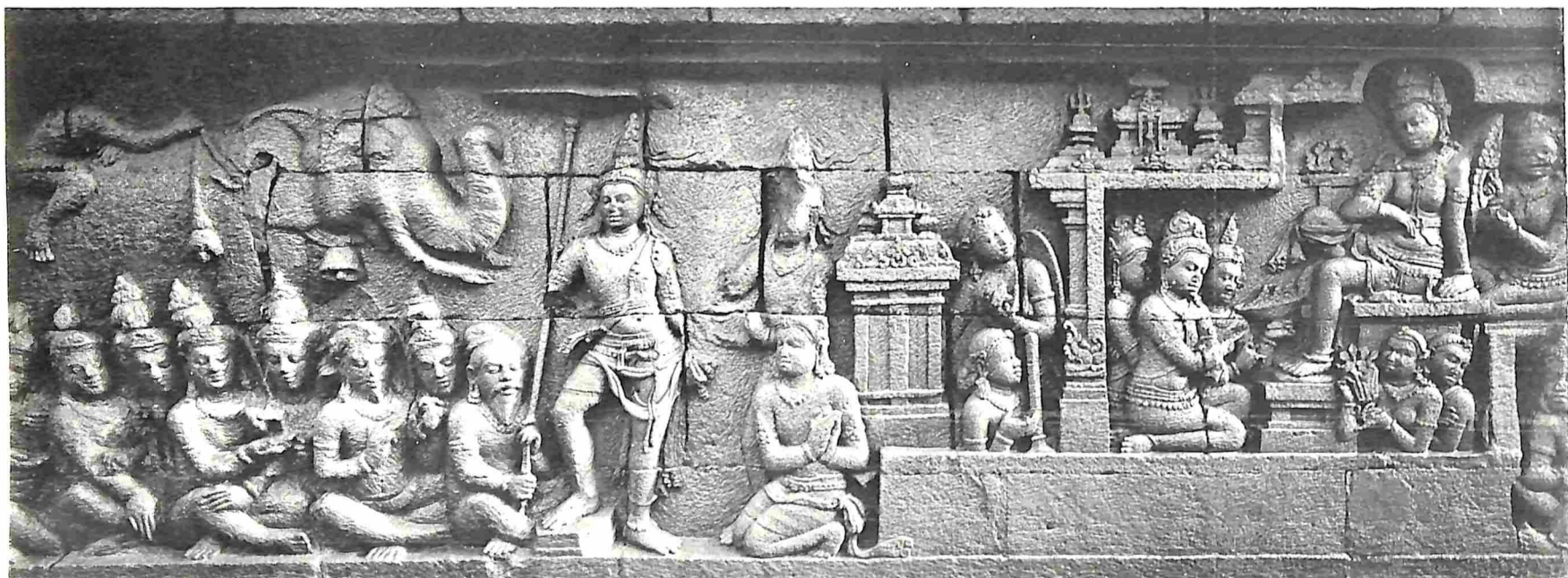


Foto G. Britt.

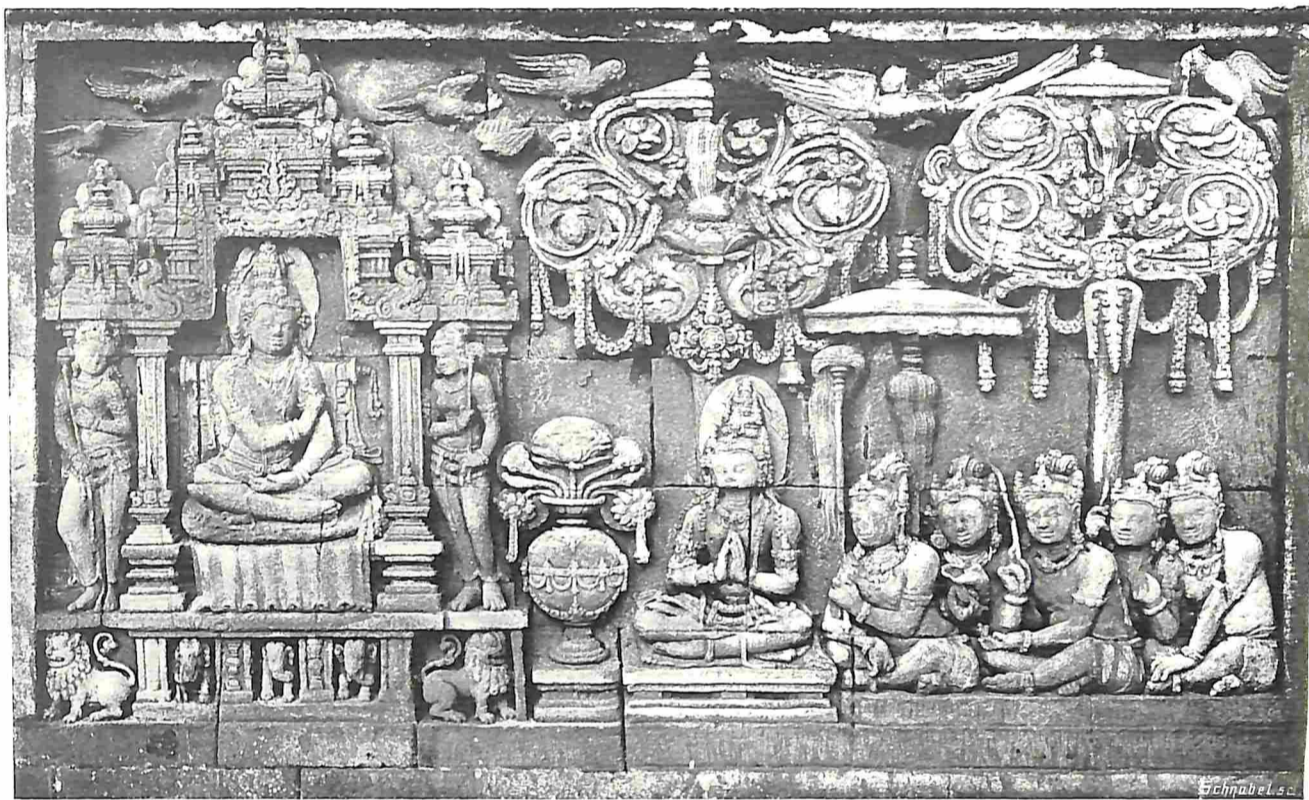
DE BOROBOEDOER. EEN DER VELE RELIEFS OP DE BORSTWERING DER GALERIJEN.

en onze oogen en ooren wijd openzetten. Dus, het ruim. Het is er niet erg schoon, het ruikt er niet heel lekker, het is geen plaats, waar men voor zijn plezier heen gaat, want het is het ruim van een koopvaardij-schip, dat ver in het zuiden, in den Indischen Oceaan, in stormweer, met zijn kostbare lading huiswaarts stevent. ☼ De lamp walmt, dat doet ze altijd, want een lampegas is een gevaarlijk ding in een ruim, het gaat zeer gemakkelijk kapot. En als men dat eenmaal weet, is het niet de moeite waard er een glas op na te houden, men doet het er zonder, en dat gaat ook. Maar het gevolg daarvan is, dat een dikke, vette, zwarte walm uit de lamp opstijgt en neerdaalt op allerlei dingen, op den vloer, die glimt van water, op scheepskisten, waarvan de groene kleur der hope langzamerhand in zwart overgegaan is, op kooien, die niet in orde gemaakt zijn sinds we van wal zijn; op groote, naar traan ruikende zeelaarzen, die daar rondslingeren; op glim-mende, en ook niet zeer welriekende oliepakken, op kleeren, die ook glommen, — van vuil en teer en door het lange dienst doen en waarop de oorspronkelijke, helder blauwe kleur niet meer terug te vinden is, en ten slotte daalde de walm neer op de bewoners van het ruim, een tiental jonge mannen, die om de tafel aan hun avondeten zaten, die echter geen grein zwarter werden van al dien walm. ☼ En laat ons luisteren — en naar hen daar in het ruim kijken. Wat zijn dat voor zonderlinge geluiden en vreemde bewegingen, waarom is er dat onophoudelijke geklop, en waarom slaan

al die mannen met hun beschuïten op de tafel? Stil, laat ons luisteren! Zij schelden, zij vloeken, zij sloeten vreeselijke woorden uit, neen eigenlijk doet men beter niet te veel toe te luisteren, men zou licht tot eigenaardige beschouwingen over de leugde en de moraal van zeelieden komen, maar: het is over den kapitein, dat zij het hebben, zij vloeken over het eten,

dat hij hun geeft; „hondevvoer” is het zachtste woord, waarmee ze het aanduiden. En terwijl ze vloeken, slaan ze met hun beschuïten op de tafel, breken ze in stukken en kloppen weer. En wat is dat toch? kleine verhevenheden, kleine heuveltjes ontstaan er door het kloppen. Wat zoeken ze toch, wat is er in die heuveltjes? — niet veel, eigenlijk het kleinste dat men zich voorstellen kan, het akeligste — hoe zal ik het zeggen — nu ja, als ik het gegeten heb, kan ik het ook wel zeggen — dus voor den dag er mee, met de naakte waarheid — het zijn lijken, ja lijken, niet anders dan lijken! Maar het zijn maar lijken van kleine onschuldige kevers en larven, die — als men gelooven wil, wat de menschen zeggen — van honger gestorven zijn, stel u voor van honger binnen in een beschuït! Na de kevers kwamen wij aan de beurt, meer dan een maand lang hadden wij gegeten dat wat eens een beschuït geweest, maar wat nu een mausoleum was — de kapitein bestemde het voor ons, zijn wil geschiede, de goede beschuïten moesten voor de volgende reis bewaard worden! ☼ Wij waren dien avond niet in ons humeur, wij waren nat en koud, het had dagen achtereen geregend en gestormd. Wij voeren op goed geluk af midden op een schuimende, bulderende zee, we waren kort aangebonden, met ons geduld was het ten einde, en toen de stuurman — die juist in de kajuit van de goede beschuïten genoten had — in het ruim kwam met het bevel „jongens, den mast in, het zeil

omzetten” ontladde zich de spanning. „Doe het zelf”, was het korte antwoord. „Doe ze zelf”, was het volgende, dat wel is waar van niet veel logica getuigde, en daarop begonnen de beschuïten bedenkelijk dicht om zijn hoofd te vliegen. „Geen poot steken we uit, voordat we fatsoenlijk brood krijgen, wat kunnen ons de zeilen schelen, al gaan we naar den kelder, daar zijn ten minste zulke beschuïten als deze niet”. ☼ Ja, de stuurman kon er niets aan doen, de kapitein eigenlijk ook niet, want hij was van het uitstekende principe: niets, dat geld gekost heeft, mag verloren gaan. En wat was natuurlijker dan de beschuïten op te eten, voordat wij aan wal kwamen — des te beter zou dan ook het eten smaken, als het eenmaal zoo ver was — wij werden goed beschouwd, voorbereid voor een groote vreugde. Maar hij was een geschikt, een raisonnabel man, de zeilen moesten omgezet worden, en hij stelde dus verbetering in het vooruitzicht en beloofde ons beschuïten van zijn eigen tafel. ☼ Hij hield die belofte, maar de beschuïten, die beneden in het proviandruim lagen te vergaan, gingen hem toch aan het hart, die beschuïten, die hij eenige jaren geleden voor varkensvoer gekocht had, maar die wij hadden moeten opeten, omdat het scheepsvarken al lang door ons verorberd was. Het ging hem zeer aan het hart, kon hij ze maar op een fatsoenlijke manier kwijt, kon hij ze maar over boord gooien! (Slot volgt). Naar het Deensch van EIJNAR MIKKELSEN.



DE BOROBOEDOER.
EEN DER VELE RELIEFS OP DE BORSTWERING DER GAJRIJEN.

Een tweetal ple- viertjes.

IN een vorigen jaargang van „Buiten” beschreef ik mijn onderzochtingen met het strandpleviertje (Charadrius alexandrinus), een van onze drie kleinste plevierensoorten. Ze lijkt op de bontbek- en de kleine plevier (Char. hiaticula en Char. dubius) doch heeft niet den

doorlopenden halsband, welke beiden zoeven genoemden verwanten in Engeland den naam heeft gegeven van Ringed Plover en Little Ringed Plover, en in Frankrijk Grand Gravelot à collier en Petit Gravelot à collier. ☼ Ik wil het kleine artikeltje nu illustreeren met een foto van een pleviertje met een doorlopenden halsband. Tot mijn schande — neen, zóó erg is het toch niet — moet ik echter bekennen, dat ik niet weet of het Ch. hiaticula (bontbek) of Ch. dubius (kleine plevier) is. Waar beide vogeltjes zoozeer op elkaar gelijken, is mijn onwetendheid te verklaren, doch als ik u zeg, dat ik de foto heb gemaakt, zonder dat ik den vogel zag, dan zal het u heelemaal duidelijk zijn, dat ik niet durf beslissen, welk vogeltje de foto voorstelt. We hebben hier te doen met een van de bezwaren van de automatische methode, om vogels zichzelf te doen fotografeeren dus. Ik heb verscheidene opnamen van het makke vogeltje verkregen, zonder het ooit echter geweten, dat ik voor de mogelijkheid stond, in onze duinen een heel zeldzaam vogeltje te fotografeeren, dan had ik de gelegenheid, om het te bestudeeren, wel gemaakt. ☼ Eerst nadat de vogel met zijn kroost vertrokken was, drong het tot me door, dat ik voor een moeijlk probleem stond. Ik kon niet nitmaken, of het Ch. hiaticula of Ch. dubius was geweest. De laatste zou in de duinen een nog niet geconstateerde broedvogel zijn geweest. Het Vogelboekje van Thijse

BUITEN.



Fig. 1. Vlijverberg. BONTBEKPLEVIER.

van de hand van de beschrijvingen mijn foto's, zond deze op aan den vogelkenner Mr. Dr. Baron Snouckaert van Schaumburg, doch kreeg tot antwoord, dat de twee vogeltjes alleen van elkander te onderscheiden zijn, als men ze in de hand heeft. Er zat dus niet anders op, dan te wachten tot het volgend jaar, en dan eens bijzonder goed uit te kijken. Reeds zijn drie volgende jaren voorbijgesneld, zonder de kans gegeven te hebben. Daar de kleine plevier zoo'n zeldzaamheid wordt geacht, wil ik, zoolang geen zekerheid is van het bontbekpleviertje te zijn. Deze broedt algemeen op overal langs onze kust. De foto, hierboven gereproduceerd, werd genomen op een zeer warmen zonnigen dag. De reflexie van het witte zand oefende een minder gunstigen invloed uit. In mijn haast, om gauw indruk te hebben, bedierf ik nog een helft 't was een stroboscoop-opname zoo lat ik zat te springen om de fout goed te maken 't Was Maandag en daar de reis naar 't duin per fiets nu 4 uur nog zoo groot was, ging ik in den regel alleen 's Zaterdags en 's Zondags. Maar nu sprong ik Dinsdagsavonds na 4 uur op 't fiets, was half zes bij mijn pleviertje en had zes uur de camera klaar staan met het electrisch contact. Half zeven had ik mijn eerste opname en Ingepakt en naar huis. Beide forceerde tocht had dus aan zijn opnamen waren goed. De grotere plevieren willen we (broedt in de Poolstreken), de vogelboekje, een enkelen keer komt. Volgens de beschrijving van de vogel: rug vaalbruin met gele zwart, voorhoofd en teugel wit, de borst een dwarsband, bruin opzij oranje. In den winter zijn de op het midden dezer bladzijde afbeelding die de natuurlijke kleuren vermogen te geven, doet toch twee rieke kenmerken van de morinelplevier oog springen: de lichte streep die op de borst. In Brehm lezen we dat de Morinelplevier thuis hoort in de bergstreken en in de hooge Noord, doch het strekt zich naar 't Noorden uit tot de hoogste gedeelten van 't Reuzengebergte, de Schotsche Hooglanden en Zuid-Siberië.

zegt van hem: broedt ook hier en daar op heiden en uiterwaarden. Geen wonder, dat ik alles uit hoeken en gaten zocht, om zekerheid te krijgen. Ik raadpleegde al mijn boeken, controleerde mijn foto's, zond deze op aan den vogelkenner Mr. Dr. Baron Snouckaert van Schaumburg, doch kreeg tot antwoord, dat de twee vogeltjes alleen van elkander te onderscheiden zijn, als men ze in de hand heeft. Er zat dus niet anders op, dan te wachten tot het volgend jaar, en dan eens bijzonder goed uit te kijken. Reeds zijn drie volgende jaren voorbijgesneld, zonder de kans gegeven te hebben. Daar de kleine plevier zoo'n zeldzaamheid wordt geacht, wil ik, zoolang geen zekerheid is van het bontbekpleviertje te zijn. Deze broedt algemeen op overal langs onze kust. De foto, hierboven gereproduceerd, werd genomen op een zeer warmen zonnigen dag. De reflexie van het witte zand oefende een minder gunstigen invloed uit. In mijn haast, om gauw indruk te hebben, bedierf ik nog een helft 't was een stroboscoop-opname zoo lat ik zat te springen om de fout goed te maken 't Was Maandag en daar de reis naar 't duin per fiets nu 4 uur nog zoo groot was, ging ik in den regel alleen 's Zaterdags en 's Zondags. Maar nu sprong ik Dinsdagsavonds na 4 uur op 't fiets, was half zes bij mijn pleviertje en had zes uur de camera klaar staan met het electrisch contact. Half zeven had ik mijn eerste opname en Ingepakt en naar huis. Beide forceerde tocht had dus aan zijn opnamen waren goed. De grotere plevieren willen we (broedt in de Poolstreken), de vogelboekje, een enkelen keer komt. Volgens de beschrijving van de vogel: rug vaalbruin met gele zwart, voorhoofd en teugel wit, de borst een dwarsband, bruin opzij oranje. In den winter zijn de op het midden dezer bladzijde afbeelding die de natuurlijke kleuren vermogen te geven, doet toch twee rieke kenmerken van de morinelplevier oog springen: de lichte streep die op de borst. In Brehm lezen we dat de Morinelplevier thuis hoort in de bergstreken en in de hooge Noord, doch het strekt zich naar 't Noorden uit tot de hoogste gedeelten van 't Reuzengebergte, de Schotsche Hooglanden en Zuid-Siberië.

MORINELPLEVIER OP HAAR NEST.

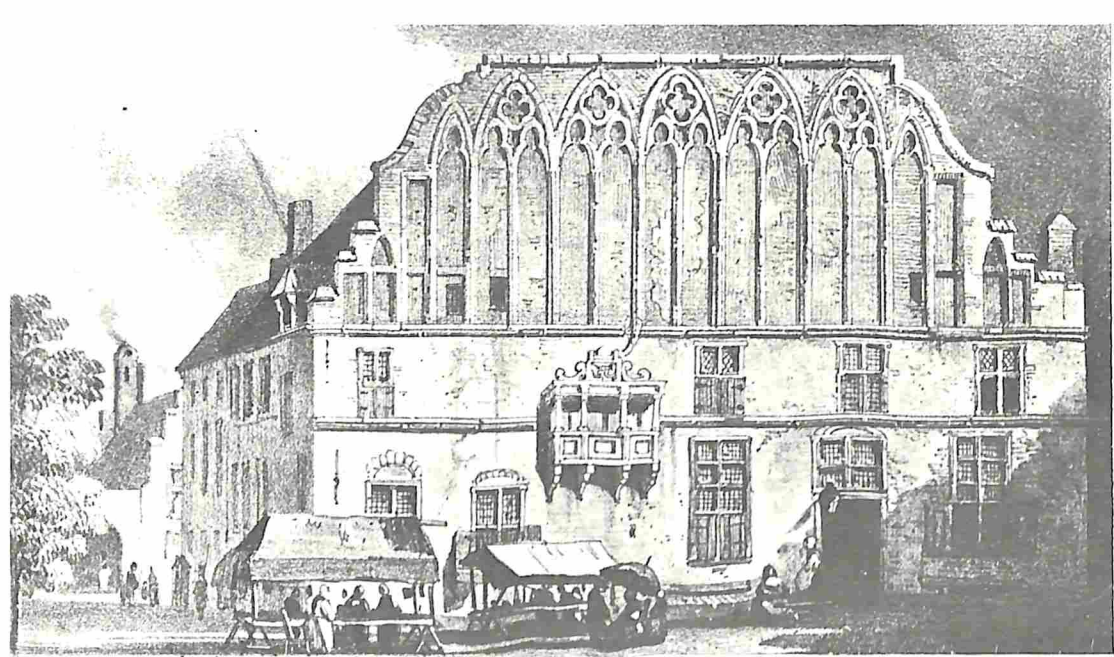
HET OUDE STADHUIS TE ARNHEM.

WANNEER men zich te Arnheim vóór 1840 door de Turfstraat naar de Markt begaf, bespeurde men op dat plein recht voor zich een heel vrij staand gebouw. Het was het

oude raadhuis, dat in 1830 opgehouden had als zoodanig dienst te doen. Van de vroegste geschiedenis van dit raadhuis is zeer weinig bekend. Zeer waarschijnlijk dagteekent het in zijn oudsten vorm uit de tweede helft der 13de of het begin der 14de eeuw. De gothiek van dit gebouw herinnert sterk aan die van vele gebouwen in Noord Duitschland. (Men zie G. Wolf, Die schöne deutsche Stadt. Norddeutschland.) Reeds in 1447 moest de toren door eenen nieuwen worden vervangen. In 1580 is het publicatiehuisje buiten de eerste verdieping aangebracht, terwijl in 1591 '92 het gebouw eene aanmerkelijke uitbreiding onderging doordat een aangrenzend huis werd bijgetrokken. In de eerste helft der 17de eeuw begon het raadhuis en met name de voorgevel bedenkelijke sporen van verval te vertoonen, terwijl bovendien gebrek aan ruimte, vooral bij gelegenheid van de landdagen, zich sterk deed gevoelen. De magistraat had destijds grootsche plannen. Omstreeks 1630 werd besloten Bartel van Bassen, den bekenden Haagschen bouwmeester - de stadsrekening noemt hem timmerman - en ontwerper van het hof des konings van Boheme te Rhenen, te ontbieden en hem op te dragen de gewenschte verbouwing in teekening te brengen. Alzoo geschiedde, maar van het fraaie plan is niets gekomen en het raadhuis ging voort op den weg des vervals, dat door geen lapwerk was op te houden. Wel werden in 1717, 1752 en 1788 gedeeltelijke verbouwingen uitgevoerd, maar tot eene afdoende restauratie kwam men niet, en zoo was men in 1802 genoodzaakt ter voorkoming van ongelukken den toren af te breken, waardoor het voorkomen van het gebouw niet schooner werd. Eenige jaren later - men schreef 1807 - dook er nog eens een reddingsplan op: de timmerman R. R. Viervant kreeg opdracht om het ontwerp voor eene grondige verbouwing te vervaardigen. Maar, hetzij dit niet in den smaak viel, hetzij de tijden er niet naar waren om met kracht en opgewektheid zulk een werk ter hand te nemen, hetzij er nog andere oorzaken in het spel waren, van eene verbouwing kwam ook nu weder niets, en hiermede was het doodvonnis van Arnhem's stadhuis geteekend, al werd dit niet aanstonds ten uitvoer gelegd. Men bleef het gebruiken, totdat in 1830 de bouwvalligheid zoodanig werd, dat de heeren het zonder levensgevaar niet meer konden betreden en 't veiliger vonden naar het door de stad aangekochte Duivelshuis te verhuizen. Het oude gebouw bleef staan, totdat het in 1840 eenvoudig gesloopt werd, zonder dat iemand er aan schijnt te hebben gedacht dit huis, dat eene herinnering was aan Arnhem's vroegste bestaan als stad, als zoodanig te bewaren. De 19e eeuw zal behoudens de laatste decennia - bekend staan als de eeuw der nuchterheid en van gebrek aan piëteit voor de monumenten uit vorige eeuwen.



MORINELPLEVIER OP HAAR NEST.

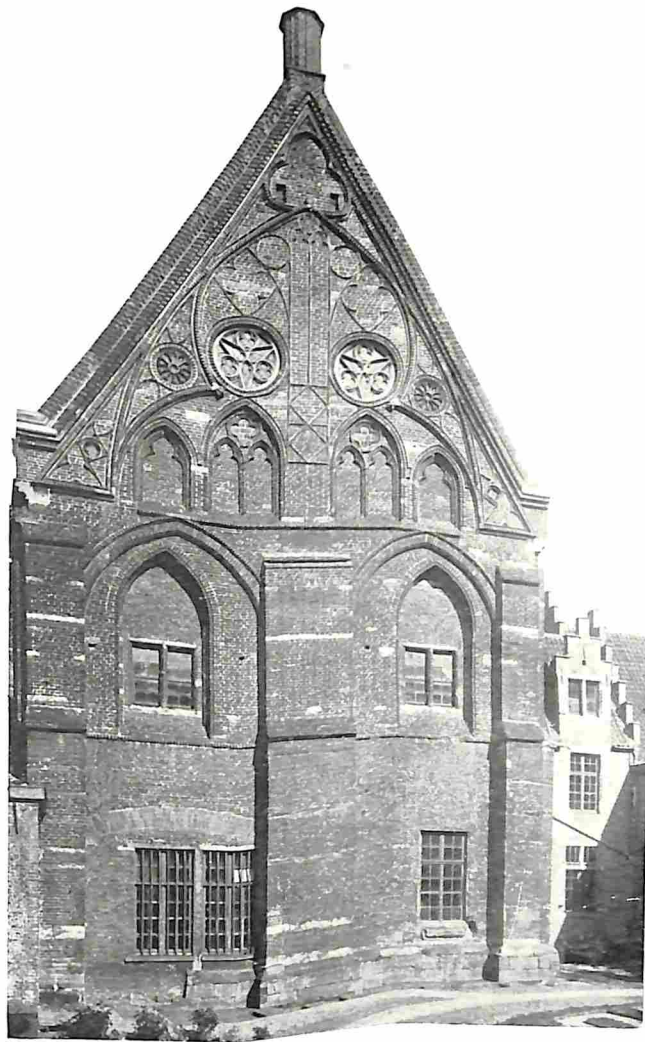


HET OUDE STADHUIS TE ARNHEM, KORT VOOR DE SLOOPIING.

J. S. v. V.

DE BYLOKE TE GENT.

ZOO heet de verzameling gebouwen, waarin het groot burgerlijk ziekenhuis van Gent en tot 1912 het oude-mannenhuus was gevestigd. Heel oud is dit uitgebreide complex en veel bleef bewaard van den oorspronkelijken bouw, meer nog in het inwendige der verschillende huizen dan aan de gevels, welke of gehavend zijn door een practischen vernieuwingsgeest of gerestaureerd volgens romantisch inzicht. Reeds in 1228 schijnt een gedeelte te hebben bestaan, te weten de oude groote ziekenzaal en de daarnaast gelegen kapel. In dat jaar gingen de H. Maria-zusters weg uit het oude St. Mariagesticht te Onderbergen, naar dit nieuw tehuis, de portus monialium, sindsdien Byloke 1) geheeten. Met de daarnaast gelegen kapel vormt de ziekenzaal één gebouw: het bovenste gedeelte van den gevel markeert de afzonderlijke bestemming, waar de daken los van elkaar verrijzen, de basis vormt één geheel van zwaren Doornikschen kalksteen, versierd met een rij blinde bogen, aan elkaar verbonden door een steenen bank. Pas in 1840, toen de onderbouw gerestaureerd werd, werd deze steenen bank langs den geheelen gevel aangebracht, oorspronkelijk bevond hij zich alleen aan den linkerkant van den ingang der ziekenzaal, waar hij natuurlijk rationeële diensten bewees als „wachtkamer” voor de zieken en zwakken, die hulp en genezing kwamen zoeken bij de Maria zusters. Ziekenzaal en kapel waren in het midden van den kloosterhof gebouwd, waar zich ook het klooster zelve bevindt. Dit is van veel jonger datum; eerst tusschen 1666 en 1667 gebouwd, vertoont het al de statie der Renaissance in zijn eetzaal met eikenhouten betimmering en zoldering, met zijn marmereen schoorsteen met gedraaide kolommen, het klooster, waar het portret van de laatste abdis van de Byloke de heugenis bewaart aan de goede nonnen, die hier haar liefdewerk pleegden. Een eigen bakkerij werd ook in 1667 gebouwd, ook deze bleef behouden. Maar het fraaist geconserveerd is wel het gebouw, waarin tot 1912 het Oude Mannenhuus was gevestigd. Daar bevinden zich ook de primitieve muurschilderingen, welke wijzen naar de Vrouwe, aan wier dienst de zusters zich hadden gewijd. Vooral uitstekend is bewaard de tempera-schildering op den westelijken muur: De Maagd gezegend door Christus: deze zoowel als de geweldige figuren van Christoforus en Johannes den Dooper (welke laatste echter nauwelijks meer zichtbaar is) zijn een sprekend staal van de primitieve schilderkunst der 14e eeuw, waaraan iedere realiteitsneiging nog vreemd was, waardoor en het karakter van vlakschildering en de naïve oprechtheid ten zeerste werd gebaat. Al mist de schilder van deze schilderingen blijkbaar het vermogen om van zijn geloof te getuigen in een vergeestelijking van zijn figuren. Het is de kapittelzaal der H. Maria-zusters, waar ze in plechtige oogenblikken bijeenkwamen, waar de muren dus werden versierd. In dezelfde zaal vindt men een schoorsteenmantel, waarvan de schoorstukken, gebeeldhouwde kopjes, ook nog dateeren uit de 14e eeuw. Het vroegere refectorium, dat de benedenverdieping vormt van het kapittelgebouw, vertoont veel later schilderwerk: de 18e eeuw liet hier haar sporen na. Hoe oud dit gebouw is, wordt het best door den Oostelijken gevel bewezen, die nog geheel de imitatie is van den rijken houtbouw, welke de voorafgegane periode kenmerkt. Gebakken steen werd voor de kroonlijst gebruikt, sober en rijk tegelijk is haar uiterlijk. Dit is wel het belangrijkste gedeelte van het gebouwen-



OOSTGEVEL VAN DE BYLOKE TE GENT.

complex De Byloke; een wijde kloostergang met gebeeldhouwde gewelven werd in de 17e eeuw, blijkbaar een tijdperk van herleving der stichting, bijgebouwd.

RO VAN OVEN.

Havelte en zijn omgeving.

(Slot).

OP DEN HAVELTER BERG.

TUSSCHEN Steenwijk en Havelte vindt men dien berg, van ouds genoemd de Bisschopsberg. Bisschop Guido van Utrecht moet in den jare 1109 op den hoogsten top van dien berg gerust hebben en zijn blik hebben laten weiden over 't schoone landschap dat aan zijn voeten zich uitstrekte. Of toen 't landschap er zoo uitzag als nu? Denkelijk wel, alleen de spoorlijn van Meppel naar Steenwijk doorsneed het nog niet en de rijksstraatweg en de gemeente-klinkerweg waren er niet. Of toen ook rogge groeide tegen de glooing van dien berg, denkelijk wel. Steenwijk was een vesting en de nijvere plattelandsbewoner zal ook toen al gezorgd hebben dat de poorter brood kreeg. Ja, dat landschap is toen bijna net zoo geweest als nu, wat meer weide, wat minder bouwland wellicht. Op de afbeelding ziet men toch ook naast dat rijpe veld van garven en hokken, waar de knecht den boer op garve na garve toesteekt die hij keurig, symmetrisch vleit op den wagen, opdat hij straks op den hobbeligen zandweg niet één verliest, of 't geheel niet verongelukt, naast dat overdadig beladen korenveld dat vele vimmengarven (een vim is 100 garven) en later als de dorschstok te werk is gesteld of de meer kunstmatige dorschmachine werkt, midden broodkorengroef heide, bloeiende heide; dit jaar sprookjesachtig schoon, waaruit milliarden bijen honing puurden, nectar, zuivere, heerlijke nectar, die zelfs de goden eertijds smaakte. Hoeveel eeuwen is dat heideveld zoo geweest? Hoevele geslachten van menschen heeft de heide overleefd?

BIJ DE KERK VAN HAVELTE.

Te midden van de Havelter Esch staat dat mooie oude bouwwerk. Te midden van bouwakkers, eeuwen oud, waarop door het gebruik van stalmest door alle eeuwen heen een dikke laag teelaarde is ontstaan. Ge ziet een mooi veld bloeiende aardappelen, en de maaier het rijpe roggeveld maaiend. De hoge toren steekt statig boven 't geboomte uit, in de 15de eeuw werd die gebouwd; de wenteltrap die geheel uit steen is gemetseld werd er later tegenaan geplakt. In 1922 werd deze toren gerestaureerd door de commissie voor behoud van Monumenten, waartoe Rijk, Provincie en Gemeente hare bijdragen gaven. De kerk is onder 't Oudste deel is een Romaansche kapel met rondbogen en ronde Romaansche ramen, gebouwd met toestemming van den Bisschop van Utrecht, den Deken van Vries en den Pastoor van Steenwijk in 1109. In de 15de eeuw werd de kapel verbouwd in een groote Gothische kerk, die er thans nog staat. De oude muren bleven staan, dubbel zoo hoog opgetrokken, en de lengte werd meer dan tweemaal zooveel. Ook dit gebouw werd door Monumentenzorg onderhanden genomen; men begon in Augustus 1920 en nog is die restauratie niet veel gevorderd. Geldgebrek zal hiervan de oorzaak zijn. N.

Ontvangen boeken.

Willem Engels, praeparateur en naturalien handelaar te Zwolle, zond ons zijn handleiding voor het artistiek en natuurgetrouw opzetten van alle dieren, bereiden en opmaken van huiden tot vloer- en wandversiering, lewerken en monteeren van alle jachttrofeeën en naturalien.

1) Byloke = besloten plaats. (Middelnederlandsch woord, alleen hier te Gent nog bewaard).

DE GEHEIMZINNIGE DOOD VAN Mr. SERLES

door W. B. M. FERGUSON.

DIT was het oogenblik waarop Evans den salon binnenging en, nadat hij tevergeefs op antwoord van zijn patroon had gewacht, de misdaad ontdekte. Het is dus duidelijk, dat Mr. Serles vermoord is tusschen den tijd waarop Cary het huis verliet — zowat tien minuten vóór zessen — en dien waarop hij terugkwam — zes uur. Miss Gregory herinnert zich beslist, dat zij gehoord heeft, dat haar patroon den bezoeker goeden avond zeide. Dat waren de laatste woorden, die hij gesproken heeft, en in de meening verkeerd, dat hij in diep gepeins verzonken zat, hervatte zij haar taak en waagde het niet hem te storen. Aan haar bureau gezeten, kon zij den salon heelemaal overzien en, ofschoon deze slechts door het vuur der houtblokken in den haard verlicht was, waarbij een zwak schijnsel kwam van de bureaulamp, staat vast, dat het absoluut onmogelijk was, dat iemand de kamer binnen kan zijn gekomen en Mr. Serles geworgd hebben, zonder dat Miss Gregory dat merkte. En toch schijnt dat beslist onmogelijke juist gebeurd te zijn, als wij aannemen, dat zij onschuldig is en inderdaad niets van de heele zaak weet. De eenige andere inwonenden van het huis op dit oogenblik, waren Mr. Serles' neef, Harold Warburton; Evans, de butler; een keukenmeid en een werkmeid. De politie onderzoekt de mogelijkheid, dat de misdaad begaan is door den inbreker of de inbrekers, die in den laatsten tijd de buurt onveilig maken. Het is bewezen, dat men toegang kan verkrijgen van de stoep af, door een der salonramen en, ofschoon dit een heel waagstuk zou zijn voor een gewoon mensch, is het heel goed doenlijk voor iemand die bijzonder vlug en lenig is. Miss Gregory, de particuliere secretaresse, was pas een maand in haar tegenwoordige betrekking geweest en had in dien tijd alle reden tot tevredenheid gegeven. Ze woont met haar moeder, die weduwe is, in 240 West Street, Brooklyn, en staat in de buurt zeer goed aangeschreven. Zij is van goede familie, die vroeger welgesteld was. Theodore P. Serles is geboren in het huis, waarin hij zoo tragisch aan zijn einde is gekomen. Als eenige zoon van wijlen Senator Timothy Serles, is hij nooit in zaken getreden, maar leefde rustig van het niet onbelangrijke inkomen, hem nagelaten door zijn vader. Hij had veel gereisd en werd alom erkend als een der knapste amateur-verzamelaars van antiekten, edelgesteenten en curiositeiten te dezer stede; vooral zijn verzameling smaragden had een groote reputatie. Hij hield zich onledig met het schrijven van een serie artikelen over edelgesteenten voor een vooraanstaand maandblad, en in verband met dit werk had hij zich van de diensten van Miss Gregory verzekerd. Theodore P. Serles was vijf-en-veertig jaar oud en ongehuwd. Het grootste deel van zijn vermogen vervalt aan Mr. Warburton, zijn neef, en zulks krachtens het testament van diens grootvader van moederszijde, wijlen Staats-Senator Timothy Serles. Voor zoover bekend, had Mr. Serles geen vijanden, en tenzij de theorie wordt aanvaard, dat er een nieuwe poging tot inbraak en diefstal heeft plaats gehad, kan de politie geen enkel motief vinden. Een vluchtige inventarisering heeft niet aangetoond, dat enig voorwerp van waarde vermist wordt. Commissaris Cary, in wiens district de misdaad is geschied, wordt bijgestaan door alle beschikbare rechercheurs van de Centrale Recherche, onder andere door den man die algemeen als de beste erkend wordt, „Lispelende Jimmie” Blunt, wiens naam aan de oplossing van talrijke van New



Foto F. F. P. Bins.

OP DEN HAVELTERBERG.

Yorks meest geheimzinnige misdaden verbonden is. Ook Cary is een detective van groote reputatie — een gunstige uitzondering op de meerderheid der districtscommissarissen — en men mag gerust zeggen, dat het ontrefelen van wat een der meest sensationeele en onbegrijpelijke moordgeschiedenissen der hoofdstad schijnt te worden, hoofdzakelijk zal afhangen van den arbeid en de bekwaamheid dezer beide mannen. Ik zal verdere krantenberichten overslaan en dadelijk tot het onderzoek van den lijkschouwer overgaan. Dit leverde een kort, maar diepgaand onderzoek op naar het leven van de personen, die onmiddellijk met de misdaad in verband stonden, en een verslag van al wat zij dien dag gedaan hadden. Dit onderzoek was inderdaad verre van oppervlakkig. De verschillende getuigen werden terdege en op alle punten ondervraagd. Ik behoef hier niet uit te weiden over de getuigenverklaring van Evans, den butler, daar dit nog al uitvoerig was; maar alleen een rij vragen boekstaven, met zijn antwoorden, voor zoover deze betrekking hadden op de zaak. „Wat deed u, nadat u Commissaris Cary den eersten keer had binnen gelaten?” „Ik waarschuwde Mr. Serles, die op de bovenverdieping was, en ging toen terug naar mijn werkkamer en ging voort met zilver poetsen”. „Waar is uw werkkamer?” „Parterre, achterzijde. Als u het huis binnenkomt, is de muziekzaal aan uw linkerhand. Dan volgt de eetkamer en dan mijn werkkamer, die door een liftje met het keuken-sousterrein verbonden is. Aan den anderen kant van de vestibule is de salon en de bibliotheek.” „U kunt zeker uw kamer nog langs een anderen weg binnenkomen dan



Foto F. F. P. Bins.

GEZICHT OP DEN KERKTOREN VAN HAVELTE.

door de muziekzaal en de eetkamer?" „Jawel; er is een deur, die op de vestibule uitkomt". „Kunt u van die kamer uit de geheele vestibule overzien?" „Neen; de trap belet dit". „U zoudt dus niet kunnen zien of iemand de vestibule-deur — de straatdeur — binnenkomt?" „Neen". „Belet de trap u ook de deur van den salon te zien?" „Jawel". „Kunt u, als u in die kamer staat, iemand in den salon hooren spreken — ik bedoel als met normaal luide stem gesproken wordt?" „Misschien wel, als ik scherp luisterde". „Hebt u, bijvoorbeeld, Mr. Serles en Commissaris Cary hooren spreken?" „Jawel; maar natuurlijk kon ik niet verstaan, wat ze zeiden. Ik heb alleen hun stemmen gehoord". „En u hebt niet scherp gehuisterd? Niet speciaal uw best gedaan?" „Niet voor zoover ik mij kan herinneren. Ik ben niet gewoon voor luistervink te spelen." „Wees zoo goed u tot het beantwoorden der vragen te bepalen, Mr. Evans. Was de deur van den salon al dien tijd gesloten?" „Jawel; ik hoorde, dat Mr. Serles ze sloot, toen hij naar binnen ging". „Dus zoudt u, zelfs met gesloten deur, ongetwijfeld wel een ongewoon geluid in den salon gehoord hebben — bijvoorbeeld het geluid van een vallend lichaam, een kreet of een schreeuw?" „Zeer zeker". „En u hebt niets gehoord?" „Neen, mijnheer". „Hoe lang bent u in de bewuste kamer gebleven?" „Den geheelen tijd, behalve toen ik in den kelder hout gehaald heb en dat in den salon op het vuur heb gegooid". „En wanneer was dat?" „Zoowat vijf minuten na de komst van Commissaris Cary".

„U hebt het vuur in den salon bijgevoeld, bent een paar minuten met Commissaris Cary blijven praten en hebt toen Miss Gregory binnengelaten, waarna u naar uw werkkamertje terug bent gegaan om weer zilver te gaan poetsen?" „Jawel, mijnheer, en daar ben ik gebleven, tot ik hoorde dat Commissaris Cary en Mr. Serles elkaar goeden nacht wenschten. Toen heb ik den commissaris uitgelaten. Dat was zoowat tien minuten vóór zessen". „Wat hebt u daarna gedaan — nadat u de deur achter den Commissaris gesloten hadt?" „Ik bleef bij de salondeur staan, om te vragen of Mr. Serles het licht wou hebben opgedraaid; maar hij scheen zoo diep in gepeins verzonken, dat ik maar doorliep. Hij kon nooit hebben, dat hij gestoord werd als hij over iets nadacht". „Hebt u opgelet, wat Mr. Serles op dat oogenblik deed?" „Hij zat in den leuningstoel bij het vuur te rooken". „Kunt u, in de salondeur staande, Miss Gregory's schrijftafel in de bibliotheek zien?" „Ja, mijnheer". „Wat deed zij?" „Ze beet op haar penhouder en scheen naar Mr. Serles te kijken — naar zijn schedel, bedoel ik, want hij zat met zijn rug naar haar toe". „Zag zij u?" „Dat geloof ik niet, mijnheer, want ik stond precies in de deur. Ik ben niet de kamer ingegaan". „En zijt gij toen teruggekeerd naar uw werkkamertje en bent daar gebleven tot u de deur moest openen, tien minuten later, op het schellen van Commissaris Cary?" „Ja, mijnheer". „En in dien tusschentijd hebt u geen geluid uit den salon hooren komen?" „Neen, mijnheer". „Zoudt u 't gehoord hebben als iemand de trap was afgeloopen, die van de eerste verdieping naar de vestibule voert?" „Misschien niet, als men voorzichtig geloopt had. Op de trappen ligt een heel dikke Smyrna looper. Ik geloof, dat ik het niet gehoord zou hebben, als ik niet iemand verwachtte". „En u hebt niemand gehoord?" „Niemand, mijnheer". Ten slotte verklaarde Evans, dat hij al vijf jaar bij Mr. Serles in betrekking was geweest; dat hij een geboren New-Yorker was, zes-en-dertig jaar oud en ongehuwd. Vervolgens werd Henry Warbur-



Foto R. H. Herwig.

LAAN IN RIJPTOOL.

ton beëdigd. Zijn verklaring bracht het feit aan het licht, dat hij sinds veertien dagen bij zijn oom logeerde en dat hij, op den avond van de misdaad, in zijn kamer, van vijf uur af, tot hij voorkamer op de bovenste verdieping, van vijf uur af, tot hij door Evans geroepen werd na de ontdekking van den moord. Hij kon met geen mogelijkheid naar een reden voor den moord gissen — behalve dan de theorie, dat deze het werk van een inbreker was — en wist weinig, of niets, of hij bij zijn oom gelegen had. Op de vraag, of hij bij zijn oom gelegen was toen er was ingebroken, antwoordde hij bevestigend. De getuigenverklaringen van Kate Grogar, de keukenmeid en Laura Middleton, het werkmeisje, kan ik stilzwijgend voorbijgaan. De keukenmeid was den geheelen middag en avond niet uit haar keuken gekomen. Het werkmeisje was om vijf uur naar haar kamer gegaan om zich te kleeden. Gevraagd waar haar kamer was, antwoordde zij: bovenste verdieping, achteruit. De deur was gesloten geweest.

III.

Daarna kwam Miss Isabel Gregory, in alle opzichten de belangrijkste getuige, wie een uiterst scherp verhoor werd afgenomen. Ik zal een aantal der belangrijkste vragen en antwoorden daarop hier vermelden. „Wat was uw gewone werktijd bij Mr. Serles?" „Drie uur per avond, behalve Zondags; van vijf tot acht, op welk uur Mr. Serles dineerde". „Was u meestal op tijd?" „Jawel". „Waarvoor was u een half uur te laat op den avond van den moord? Maandag den derden Maart?" „Een ongeval in den ondergrondschen spoorweg". „Welken weg nam u meestal van uw huis naar Mr. Serles?" „Ik nam altijd den ondergrondschen trein van Atlantic Avenue naar de Veertiende Straat, New-York. Dan liep ik westelijk naar de Fifth Avenue, zuidelijk naar de Tiende Straat." „Hebt u dien weg ook gevolgd op den bewusten avond?" „Jawel". „Hoe kwamt gij aan de betrekking bij Mr.

Serles? Kende u hem van vroeger?" „Ja, eenigszins". „Wat bedoelt u daarmee?" „Dat zit zoo. Mijn vader had inder tijd antiekiteiten en edelgesteenten verzameld, evenals Mr. Serles niet als zakenman, maar uit liefhebberij — als amateur. Toen mijn vader zijn vermogen had verloren, is alles publiek geveild en heeft Mr. Serles verscheiden stukken gekocht. Op die manier kwamen mijn moeder en ik persoonlijk met Mr. Serles in connectie. Hij wist, dat ik mijn vader geholpen had zijn collectie te catalogiseren; dat ik wel wat van dit onderwerp afwist. En toen hij op zich had genomen voor het vakblad een monografie te schrijven, bood hij mij de betrekking van particulier secretaresse aan." „Was dit een tijdelijke of een vaste betrekking?" „Aanvankelijk kwam ik met de afspraak, dat het tijdelijk zou zijn — tot het artikel voltooid was — maar later werd mij te kennen gegeven, dat het een vaste positie zou worden, als ik dit wenschte." „Er werd u dus een vaste positie als particuliere secretaresse aangeboden." „Juist". „Hebt u dit voorstel aangenomen?" „Ik had nog geen beslissing genomen." „Waarom niet?" „Persoonlijke redenen". „De jury zou wel willen weten, welke die redenen waren, Miss Gregory". „Nu, als u 't weten wilt — ik was bevreesd dat andere bezigheden die ik op 't oog had, in botsing me zou nemen".

(Wordt vervolgd).